

Система показників інноваційного табло Євросоюзу та можливості інтеграції національної економіки в процес оцінки інноваційного розвитку

В останні два десятиріччя міжнародні індикатори оцінки інноваційної діяльності стають важливим інструментом аналізу ефективності інноваційної політики на рівні держави для багатьох країн світу. В сучасних реаліях зрозуміло, що запорукою стабільного економічного та соціального розвитку є зростання, що здійснюється за рахунок більш раціонального використання наявних ресурсів. Здатність створювати і на практиці використовувати інновації стає необхідною умовою досягнення високих темпів економічного розвитку. Для оцінки та вибору інструментів державного регулювання інноваційного розвитку національної економіки виникає необхідність створення системи показників, які його характеризують.

<...> Основні питання відносно показників інноваційної діяльності пов'язані з об'єктом вимірювання та можливістю виконання самих вимірів та розрахунків. Вимірювання передбачає співставлення, тобто існування певного рівня, на якому організації якісно схожі, що дає можливість зробити порівняння за кількісними показниками. Питання співставлення та новизни є центральними для всіх індикаторів науки та технологій, особливо ДІР (досліджень і розробок).

В межах ЄС регулярно проводиться Європейське інноваційне обстеження (Спільне Обстеження Інновацій), за даними якого складалося так зване «Інноваційне табло Євросоюзу» (ІТЄ) та розраховувався Європейський інноваційний індекс.

Зупинимось дещо детальніше на показниках Табло. Інноваційне табло Євросоюзу 2014 наслідує методологію попередніх видань. Рівень інноваційного розвитку оцінюється на базі *Зведеного Індексу Інновацій (Summary Innovation Index)*, який розраховується за групами і напрямками, які включені в систему оцінки.

Видання ІТЄ 2014 р. включає в себе 25 індикаторів з 8 напрямів, які діляться на 3 групи: «Основні показники» (enablers), «Діяльність фірм» (firm activities) та «Результативність» (outputs) <...> В ІТЄ використовуються самі статистичні дані Євростату, для України – дані відповідних статистичних форм та обстеження інноваційної діяльності.

Хоча загальна методологія ІТЄ 2014 залишилася стабільною, відбулися три зміни у порівнянні з ІТЄ 2013 р.

По-перше, було додано показник «Зайнятість в інноваційних фірмах, які швидко розвиваються». Цей показник є компонентом нещодавно

опублікованої доповіді з інноваційної результативності. Він доповнює існуючий в програмі «Європа 2020» індикатор РіД потенціалу.

По-друге, вперше будуть проаналізовані зміни продуктивності з плином часу (за 8 років), тоді як попередні видання ІТЕ були обмежені строком на п'ять років. Ця модифікація була введена, щоб краще візуалізувати розвиток інноваційної діяльності протягом більш тривалого періоду.

По-третє, розрахунок темпів зростання був змінений. У ІТЕС 2014 середні значення показника зростання розраховується як середньорічне зростання Зведеного Інноваційного Індексу (ЗІІ), тоді як у попередніх виданнях ІТЕ середній показник зростання розраховували як середнє значення темпів зростання окремих показників.

Для того, щоб інтегрувати Україну в Європейську систему оцінки інноваційного розвитку, необхідно детально ознайомитись з вимогами та особливостями методології Інноваційного табло Євросоюзу. Орієнтуючись на базові рекомендації, можна провести порівняння «інноваційності» вітчизняної економіки з країнами Євросоюзу.

Важливими вимогами є:

- точна ідентифікація відповідних показників ІТЕ у вітчизняній статистиці (при необхідності проведення додаткових розрахунків);
- відбір значень показників відповідного року. Тобто, дані для розрахунків за 2014 р. мають бути максимум 2011–2012 рр. Якщо дані за більш пізній період, необхідно робити відповідні відмітки (посилання) в таблицях розрахунків із зазначенням року. Це варто робити, щоб чітко розуміти певну умовність порівнянь;
- для адекватної оцінки і співставлення обов'язковою умовою є наявність не менше 75 % значень індикаторів (із необхідних 25 потрібно мати значення не менше ніж по 19 з них), як було зазначено вище, для України існує принципова можливість порахувати або оцінити значення двадцяти індикаторів ¹.

Також слід зазначити, що в ІТЕ проводиться порівняння з попереднім роком. Такий підхід дає змогу побачити відповідну зміну й оцінити її характер.

На основі показників ІТЕ існує досить чітка перспектива провести таку оцінку для України. На початковому етапі такого дослідження дуже важливо точно зрозуміти сутність кожного показника. Це можливо зробити,

¹ Eurostat / Glossary: International standard classification of education (ISCED). – Режим доступу:
[http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:International_standard_classification_of_education_\(ISCED\)](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:International_standard_classification_of_education_(ISCED)).

спираючись на вітчизняну статистичну інформацію та відповідні дані міжнародних організацій, зокрема ЮНЕСКО², в яких представлена Україна.

В ході першого етапу дослідження було зібрано статистичну інформацію та проведено розрахунки деяких показників, у цій статті як приклад розглянуто лише дві групи показників, решта — у наступній роботі.

Треба зазначити, що частина значень показників Табло для України є відносно низькою порівняно із середнім значенням по країнах ЄС. Це традиційно стосується показників «інтелектуальних активів» та є декілька явних причин для цього. Що стосується «вхідної» інформації, то тут можна відмітити два фактори:

1. Недосконала офіційна статистична інформація, що не дозволило знайти дані за всіма показниками. Справа у тому, що не всі дані збираються за стандартами Європейського інноваційного обстеження. Існують і так звані «локальні» причини невідповідностей, Наприклад, дані щодо зайнятих у країнах ЄС систематично збираються для осіб віком до 65 років. В Україні – до 60 років. Це пов'язано із різницею у визначенні середнього віку виходу на пенсію. Подібні проблеми існують і з розбивкою на вікові групи для працюючих та тих, хто навчається. Тут ключовим моментом виступають стандарти освіти та традиції, що склалися у демографічній статистиці.

2. Відсутність експертних оцінок значень показників, для яких не існує точних статистичних даних (на відміну від ряду інших міжнародних досліджень з близької тематики).

Експертні оцінки в подібних дослідженнях відіграють важливу роль, адже дозволяють заповнити пропуски даних. Але водночас такі оцінки мають один і досить суттєвий недолік – вони є суб'єктивними, що не дозволяє однозначно їх сприймати, особливо, якщо принципи формування експертних груп не є прозорими.

Зазначимо, що не всі значення показників інноваційного розвитку вітчизняної економіки є низькими.

Так, серед країн, які брали участь в ІТЄ 2014, за напрямом «Людські ресурси», Україна із значенням 0,561 випередила Латвію, Грецію і Люксембург та ряд інших країн. Найближчим конкурентом України на даний момент є Польща (0,567). В свою чергу, середнє значення по ЄС становить 0,583, що лише на 4 % більше за відповідне вітчизняне. Загалом, європейські аналітики оцінюють Україну, як країну з високим рівнем освіченості дорослого населення, що і підкреслює значення напряму «Людські ресурси».

² UNESCO Institute for Statistics. – Режим доступу: <http://www.uis.unesco.org/datacentre/pages/default.aspx>.

Більш впевнену позицію Україна займає за напрямом «Інвестиції фірм». Зі значенням 0,311 Україна випередила Туреччину (0,093), Латвію (0,105), Румунію (0,128), Болгарію (0,133), Норвегію (0,194) і ряд інших країн. Загалом із 35 країн-учасниць дослідження за даним напрямом Україна зайняла 22-гу позицію.

У порівнянні з середнім значенням по ЄС (0,417) відповідне значення для вітчизняної економіки становить від нього 75 %, що є досить пристойним результатом. Проте залишається питання «віддачі» інвестицій, тобто їхньої ефективності та впливу на розвиток інноваційної діяльності, структурну перебудову та зростання високотехнологічних секторів.

Висновки. Система індикаторів Інноваційного табло Євросоюзу, що враховує практику міжнародних порівнянь для визначення ефективності інноваційної політики, свідчить, що її застосування у країнах ЄС дозволяє визначити слабкі та сильні місця в інноваційній системі та у подальшому розробити необхідні заходи, спрямовані на формування національної інноваційної системи і які дають можливість розробити нові напрями інноваційної політики.

У подальшому вивченні інноваційного розвитку України на основі аналітичного інструментарію ІТЕС планується більш детально розглянути усі вісім напрямів, які формують **Зведений Індекс Інновацій** (основний показник ІТЕС). У цьому контексті ставиться завдання ретельно проаналізувати усі показники, які формують відповідні напрями та на основі отриманих результатів розробити рекомендації та пропозиції до державних органів влади, що опікуються формуванням та реалізацією науково-технічної та інноваційної політики. Як вже зазначалось вище, це планується зробити у наступних публікаціях найближчим часом (*Єгоров І., Козловський І. Система показників інноваційного табло Євросоюзу та можливості інтеграції національної економіки в процес оцінки інноваційного розвитку // Проблеми науки. – 2014. – № 9. – С. 2–7*).